

AUTORSKÉ PRÁVA NA HRY SÚ VYHRADENÉ. ŽIADEN TEXT NESMIE BYŤ POUŽITÝ NA ĎALŠIE ŠÍRENIE BEZ PREDCHÁDZAJÚCEHO PÍ SOMNÉHO SÚHLASU AUTORA.

All right reserved.

Vynechali sme niektoré strany a v prípade, že chcete s textom pracovať a ďalej ho šíriť, ozvite sa nám, prosím mailom: tichoaspol@gmail.com. Ďakujeme za pochopenie.

Michal Ditte: **Tajomstvo domu Skuteckých**

Levice, December 2008 – Február 2009

I.

OBRAZ:0001

Dobrý večer, veľavážení diváci. Mám takú povinnosť oboznámiť vás s tým, čo vás tu dnes čaká. Nebudem hovoriť dlho, aj keď by som mohol, pretože téma, ktorou ma poverili je nanajvýš vznešená, vzácna a je pre mňa veľkou ctou, že z celého hereckého súboru môžem o nej rozprávať práve ja. Umenie, priatelia. Všetci ste tu určite mimoriadne vnímaví a vzdelaní ľudia, preto vám nemusím zo široka vysvetľovať čo je to - to umenie. Každý z nás predsa vie, že umenie je súhrnom umeleckých diel. Umenie je jedna z foriem osvojovania sveta človekom. Je predmetom skúmania estetiky, umenovedy a filozofie umenia. Umenie môže znamenať aj používanie istých duchovných kvalít alebo manuálnej zručnosti pri realizácii určitého umeleckého diela. Umenie je forma maximálneho bytia človeka spočívajúca v cieľavedomom pretváraní škaredého alebo esteticky neúčinného či menej účinného na krásu v koncentrovanej podobe. Umenie je pojem široký a vo svojej podstate nejednoznačný. Rovnako nejednoznačná je aj umelecká hodnota umeleckého diela, že áno, poznáme také príklady, keď umelecká hodnota diela presiahne dobu a naopak, keď doba presiahne umeleckú hodnotu diela, prípadne, keď umelecká hodnota

daného umeleckého diela vôbec nejestvuje. Že áno? Ale nie o tom som mal. My sme pátrali po umení, po umeleckých dielach, po umelcoch a umeleckých hodnotách, azda nám to aj prináleží, keďže sami seba neraz pokladáme za umelcov a vytvárať umelecké hodnoty je nielen našou prácou, ale aj povinnosťou. No ale k podstate môjho výstupu, aby som nehovoril dlho. Intenzívne sme sa zaoberali nasledovnými skutočnosťami súvisiacimi s budovou pod nami, poniže nášho divadla, v jeho tesnej blízkosti...

Povedal si im všetko?

Všetko.

Naozaj všetko?

Ale hej. Už vedia všetko.

No to si ale zase nemusel, nie?

Ale nemohol im povedať, všetko. To nie je možné.

Ars et Amor. Labor et Gloria.

Sú také prípady, keď je uzavreté umelecké dielo nútené reagovať na určité podnety a impulzy z vonka. Sú také prípady. Poznáte to, však? O impulzoch a podnetoch v uzavretom umeleckom diele by som vám mohol rozprávať dlho. Sme preda v divadle, takých prípadov tu bolo, bude a je. Nie, nechcem sa tu za celý náš herecký súbor ospravedlňovať, to nie, chcel som len túto príležitosť využiť nato, aby som vám pripomenul, že sa takéto prípady z času na čas stanú a zväčša v tých najnevhodnejších okamihoch, že áno?

II.

OBRAZ:0001

Občania mesta s úžasom sledujú práve k dokončeniu sa blížiacu reguláciu - úpravu ulíc. Takto chvályhodne sa upravila aj ulica Gábora Bethlena z veľkých peňazí, ktorá ako jediná vedie k srdcu mesta. Len časť medzi domom s číslom 224 a Hornovým pozemkom čaká ešte na vhodnú stavbu. Vieme že pre toto maličké námestie v úbohom stave ešte neexistujú presné podrobné plány a že každý banskobystričan by mal pomáhať v tom, tak ja – aby niektorý so svojimi stavbami nepokazili túto peknú ulicu ne večné časy – ponížene prosím mestskú radu aby vytýčila určila takú stavebnú trasu ktorá by umožnila vhodnú reguláciu tejto časti. Aj preto to odporúčam, lebo bez toho hocikto hocičo by mohol postaviť a tak neskoršia úprava by už bola nemožná.

Nebesia ako morské vlnobitie sú konča námestia. Človek nikam akoby neodišiel, ale len pár krokov do jednej zo svetových strán Istrie urobil.

Slnce z juhu do tváre teplo sála. Zaslepuje zrak a vonia júlom tak prenádherne.

Len čo za kostol slnečná guľa prejde, do práce sa pustím.

Čo vidíš, Dominik.

Ženu so slnečníkom červeným. So slnkom a teplom na zátylku zapretými. A kvetinárku. Mesto a more za ním vidím. More bez konca. Svet vo svete. Niet inému podobný.

Skutočne?

Dominik, pozri čo som si kúpila u Horowitza. Za sedemdesiat korún. Nie je prenádherný? Nemohla som si ho nekúpiť.

Umenie a láska. Práca a sláva, môj malý Menico.

Dominik Skutecký, maliar, nám takú ponuku dal, že maľbu, ktorá zobrazuje banskobystrický jarmok, nech kúpime pre múzeum za osemsto korún.

Podľa odborníkov tento obraz má cenu tritisíc korún.

Pre zachovanie prác tohoto umelca vhodnejšieho miesta niet ako múzeum.

Do dvadsiatehotretieho novembra nás žiada o odpoveď, ináč obraz predá, a je nebezpečie, že maľba sa dostane do rúk iných.

Maliar len kvôli úcte k mestu by predal obraz za takúto výhodnú cenu, a keďže zobrazuje miestnu tému, bola by vhodná na výstavu oslavujúcu milénium.

OBRAZ:0002

Slovútni a veľactení muž, nádej ohnivá naša sveta maljarskjego a záslužní Bistrice-Báni mješťan. Z vďakov za obras váš ako i za súdobosť terajšiu vašu v mjeste našom sa na vás obracjame a s duše našej horliví obdiv vám vislovujeme. Trhovnícku podobizeň, ktorú ste nám boli do mjestskej lotérie poskitli za požadovanú peňažnú odmjenu, nepremožitelnov hlavnov cenou v misljach lotérnikov stala sa, ponevác peknošťou a milotov svojou podobizeň prjaznivé meno šíri našemu mjestu, ktoré jest njelen svojim vimalňovaním ale i spolčenskím ruchom mjestským na obrase zjavené. Hlasitú slavobránu vám v srdcjach našich stavjame a prjaňja vašemu umu i nadaňju maljarskemu vislovujeme za mešťjanov všetkých a za mjesto naše Bistrice-Báňu.

Radostivý do búcnosti príslub. Trojo portrétov konča mesiaca musím zhotoviť.

Nové storočie je tu čo nevidieť.

Čo to značí?

Že inakšie roky zapisovať v kalendároch budeme, Karola.

Krem toho čo?

Svet sa bude bláznieť. Prevratnú revolúciu všakovakí odkundesí hlásať budú, o zmenu letopočtov sa opierajú.

Aj u nás, tak bude?

Nanajvýš ak pár rakiet na oblohu armádnici vystreľovať začnú. Svet sa do žiadnej strany samotný vtedy nepohne. Nemyslíš, Cecília.

Čísla sú to len. Nič ničovaťé.

A stroj ten čo sa mu z ruky bliští, čo za svetla obrazy maľuje?

Kratochvíľa. Bez poctivej práce slávy i umenia sotva jesto.

Ktosi je za dverami, Dominik.

Schumanova dievka má prísť sedieť.

Napozajtre.

Dvere z ulice sú napokon pod zámkom. Nikoho tam niet.

Nepočuješ to?

Nie.

Vdychuje vône ateliéru, trojfarebne si ich na papier zaznačuje, kľúčovou dierkou svet vo svete dúškami nenásytnými objavuje a slovami ako kordom vo vzduchu svištiacim šermuje.

Nik tam nie je, povedal som.

Vpusti ho dnu...

Nech zajtra príde. Dnes je už neskoro na vizity.

Skoncujte s tými trúchlivými rečami, prosím. Len letopočet sa zmení. My zostaneme, tak ako sme, vospolok.

OBRAZ:0003

Okno otvor, Cecília.

Dokorán je.

Naničhodný strom. Nielen svetlo i vzduch mi z domu vynáša.

Strom nie je vina.

Krásy pridávam tam kde jej nieto nazvyš, múdrosti tam kde inak neprevyšuje obyčaj, farieb tam kde je len sivota.

Spokojný si tak bol donedávna.

Pokoj je podlosť duše. Pritesno tu jest.

Mám vari odísť, majstre?

Skonám tu naoslep maľujúc verné podobizne, vrásky vyhládzajúc dámam a rozvahu do mužských pohľadov vkladajúc.

Vietor mi vlasy rozstrapatil cestou do vás.

Ten strom musí z okien ísť ta preč.

Opadá lístie, bude onakvejšie, tak ako bývalo doposiaľ.

Tmavo tu jest. Ako slepec vo vlastnom ateliéri som. Už ani neviem či tvár ruka na plátno nanáša.

Schumanová, majstre. Apa ma za vami poslali.

Vzduch a svetlo dnu pustit' musíme, Cecília.

Vyrúbame strom. Pravdu máš. Už zajtra na mesto napíšeš prosbu. Istotne vyhovejú.

Napíšem. Nie zajtra, ale v túto chvíľu napíšem.

Prídite zajtra podvečer s obdobným kolbúkom ako dneska ste tu boli.

Nechodte sem už.

Ako ma potom veľactený majstre namaľujete?

Vás tejto jari nebudem už maľovať.

Strom padne za jenodva dni. Apa vraveli, že ma namaľujete...

Vzduch a svetlo dnu pustit' musíme, vravel som. Zbohom budte slečna.

Oznamujem že žiadosť maljara Dominika Skuteckého o virúbanie stromu pred svojim bitom č.d. 155 jest neopodstatnená a neoprávnená. Po prvšie: Ten strom je od domu číslom 156 Lajosa Stollmana na tri metre ďaleko, a od Lówyho domu pol metra na mjestskom pozemku, na mjeste ktoré ustanovila komisia na okrášlenje mjesta. Po druhé: Dominik Skutecký jest znemožnení vo vikonávaní jeho práce preto lebo na zlom mjeste zhladuvál pre seba ateliér, ak potreboval takú izbu ktorej obloki nedívajú na východ ale na sever. Vtedy on poznal okolnosti i predtým ako sa tam bol býval nastáhoval. Po tretie: Žiadajúci oznámil vislavšiemu záhradníkovi, že cenu stromu nje je ochotní zaplatit'. Z týchto dnuodov žiadajúci neprávo a nemožnosť chce zaviesť do praxe, ale mjeskí dozorca nemuože vidať rozkaz na odstránenje stromu, alebo skuor oznámi, že strom na odstránenje nejestvuje.

Strom padne za jednodva dni.

OBRAZ:0004

Za päťdesiat korún osem sedení.

Tolko peňjazov son prisánbohu po kope ňevideu. A robota nicht?

Nicht. Len haltovať budete.

Za stáťja tolko peňjazov. Ba son tí boha.

A to mňe podobenku kcete zrobotuvať?

Tak veru. Vás pri práci.

Čujete? Mňe budú podobenku robiť. Aňi sa mi ňesňivalo o takonto.

Si zaklapňi papuľu, čoriak zakrpeňi, abi ti v ňi tie dva chrupi neblišťali.

Aľe ideš ho tí domou, goldoš naničonní, na paňskie prdí bi tá bolo celího dostí.

Päťdesiat korún dostaňen, tak čuš, ľebo tí takú flásnem, že tá kruv zaleje.

Modzog van riou vyleeu. Padesiat korun tomuto smajtakovi za podobenku da. Nemate zdravi pochop.

Ba son ti boha! Do mesta tajdite, tan maju inakich na podobenki. Mi tuna mame roboti vise hlavi.

Ale ja by som predsa len chcel vas malovat.

Panskie prdi sa to.

Za sedemdesiat korun.

Ja pristavan. A ti mar domou lebo ti dan taku po papuli, ze sa a na pitvore pristavis. Ako sa man da. Tachto? Co! Alebo tachto? Ba son ti! Mosin sa ist dat omit, sak son ako takuo prasa zasvineni. Ako bi to bulo, na prvej podobenke zafulani bit.

Nelamte si hlavu s tym. Len sedte a rozpravajte.

Ruki man velkie a mocnie. Pevnie ani kemen. Od boha son takie nafasovau. Kedimu da cosik inuo. Mne dau takjetok ruki, injemu dobru hlavu a njekomu sikovnie nohi. Kedi abi mohou robotovat po inom.

Van dau takie oci zebi ste videli to co nik ini nazbada bez toho ne bi sa viac razi bol obzreu. A ruki van tie dau. Ale ine ako dau mne. To sa vidi, ze ine dau.

Majstri kotliari laskomerski, plamene slavnych medenych hut, mocne ruky pri robote, ustate a vytavene tela pri oddychu a ohen, vsade ohen, rumelkovy, karminovy a okrovy.

Osen sedeni vraveli ste na pociatku a u desiatin rokon ste tuna s nama vospolok.

Vy to potate?

Na to nemosi mat clovek skoli abi vedeu vitat e ste nan u kedimu podobenku boli zrobeli.

Nebudete sa hnevat, ked vam koruny za dneok zajtra prinesiem? Zijeme neradostnu dobu.

Ba kieho, maliarko. Neoste sen koruni. Vraveli ludie, e sa van ne velmo dari od tich cias co semok chodite. Sak i komu bi sa, ked nas ta pacmaga pazrava nivoci. Usanujte si koruni na inakie trovi.

Niekomu zvonia v hrob.

Chto mohou zomret. Od naich nichto. Secia rano vstali poporiadku.

Niechto s gulkou medzi ramenami v boji.

Aj nan tak budu cengat zanedlho. Co sa sklebis, ti hlub kapusni. Nimas pochop k odumrelemu.

Otrcela kopita krochta stara. Ja son u davnejsie vraveu e zdochne, suka zduta, i zdochla, nevraveu son? Vraveu. Neska rano ju trafil lak, ba son ti boha, ba trafil tu puchru ochrontenu. Vojna skapala. Cujete, nacisto skapala. Neska rano. Niechto ju bol bival vraj zabil a dobre jej tach. Nach je jej zen lahka.

OBRAZ:0005

S tými kotliarmi, majstre, prenádherná myšlienka. Tie farby a námet. Ale kto ich, pri všetkej úcte k vám, od vás zakúpi?

Kto si neváži prácu, ľudské úsilie týchto mužov, ten nerozumie ani umeniu. Nezasluhuje si vtedy ani na tieto obrazy pozerieť.

Potrebujete peniaze, ponížene prosím o prepáčenie - prezvedel som sa, kúpim od vás desať z týchto obrazov.

Zhotovím zopár portrétov.

V dnešnej dobe, blázniete. V meste sú dva ateliéry s aparátmi. Kto by už dnes týždne vyčakával na podobenku. Navyše je to lacnejšie...

Nechcete ma uraziť, pane.

Ospravedlňujem sa.

Keď vravím, že zhotovím portréty, tak ich aj zhotovím. Nie som až taký starý a nie všetci sú takí moderní, aby sa išli dať strojom portrétovať. Ku príkladu, čo tá Schumanova...

Mladá Schumanová má už šestero fotografií, otec. Každú v inom klobúku a s iným účesom.

A dozaista je na všetkých rovnako šeredná.

Nebud' neprístojný, Dominik.

Som neprístojný, mladý muž?

Nepoznám spomínanú slečnu, tak to neviem posúdiť, prepáčte.

Ste diplomat?

Je doktor a bude si brať Karolu. Mladý pán Karvaš.

Teší ma, pane.

Tak to preto počúvate jej klavírne improvizácie, akoby sa vám pozdávali.

Ak neprestaneš, zastrihnem ti do ucha.

Tak predáte mi tie obrazy? Za dobrú cenu. Prehovorte mu. Na vás dá.

Tieto obrazy pôjdu na výstavu.

Chcel som vám dobre. Dal by som desaťtisíc.

Ste - pri všetkej úcte - hlupák, veľavážený. Je tak, pán Karvaš?

Dominik!

Keď si to v pokoji porozmysľujete, viete kde ma hľadať. Porúčam sa.

Nebudeme odkázaní na antiestetických laľaprdiv. Ći áno?

Ćím si starší, tým je s tebou ťažšie rozprávať. Karola má pred svadbou. Vojna zničila čolen mohla. A ty takto.

Najbližší moji, nemôže byť už horšie, než teraz jest. Naša jar prichádza. Všetko dobré na novo povstane. Voniam to. Necítite?

S truchlivým srdcom dávam na vedomie správneľu výboru že náš veľký maliarský umelec Dominik Skutecký v sedemdesiatom treťom roku veku svojho trinástehoľho marca toho roku napochťre zomrel. Toto je veľká ztrata nie len pre Baňsku – Bystricu ale aj pre celé Slovensko.

A vobec ztrata pre výtvarné umenie, pretože nie len my sme boli hrdí naňho, že tu medzi nami účinkoval, ale ako i v cudzích krajinách známy a vysokovážený umelec bol on jedon tých najprvších a najchýrnejších maliarskych umelcov Československej Republiky. Ztratili sme s odomrelým umelcom i jedného z našich najhorlivejších mešťanov, pretože on od 34 rokov stále tuná bývajúc sa hrdo za bystričana považoval a za všetky verejné záležitosti mestské sa vždy oduševnene zaujímal. Navrhujem vtedy, aby správny výbor nad touto veľikou ztratou v dneskajšej zápisnici vyslovil žal, v teľže pamiatku jeho zvečniť nariadil, taktiež svoju sustrast jeho pozostalej vdove na vedomie dal. Holdujme pamiatke zvečnelého a dajme výraz našej precítenej piete s povstaním.

III.

OBRAZ:0001

Iní doktori majú pri ordinácii osobitú čakáreň s vlastným vchodom.

Veru. Veru.

To ktokoľvek môže doniesť chorobu a ktokoľvek iný si ju môže odniesť.

Nezodpovedné.

Ćo už pacient s tým môže? On k doktorovi musí.

Ćaj?

Ďakujem.

Infekcia je skrytý nepriateľ. Vzduch je presýtený nebezpečnými baktériami.

Krásne voniam. Mätový?

Mätový.

Jedným bacilom môžete nakaziť takto celú rodinu a potom je katastrofa.

A čo ten chlapec toľko gáni pri tých dverách?

Ideš odtiaľ, Peter! Dohovor mu, Karola. Myslí si, že je za nimi tajomstvo.

Dospelí sú zvláštni. Robia si posmechy s tajomstiev netajomstiev a pritom ich zamykajú za dvere. Načo ich potom zamykajú, keď tam žiadne nie sú?

Iní doktori majú onakvejšie zariadenia.

Röntgony. Kardiografy. Rôzne módne infračervené žiariče.

Keramičité horské slnká. Soluxy.

A vôbec, stroje na elektrinu, ktoré tíško šumia, šíria vôňu výbojov, ozónu a rekonvalescencie.

Hovorím vám, to sú doktori.

To sú iba doktori, ale lekári nie. Ďalší, prosím.

Klamár. Otec má mikroskop. Videl som.

Ideš od tých dverí, Peter. Čo tam ty máš čo toľko porábať?

Čo to robíš, mama?

Improvizujem.

To čo znamená?

Že neviem čo to bude, keď skončím.

Klavír pre mňa nebol klavírom. Mama hrala a ja som pod ním ležal. Klavír bol vzducholod' a mamine hranie vetrom. Kížal som sa vďaka nemu po oblohe raz v ďalekej Zambotibumbe, inokedy celkom blízko - kdesi nad Urpínom a potom u protinožcov, myslím, že až kdesi vo Zvolene.

Nevymýšľáš si takto trochu?

A ty kto si?

Som záhradný trpaslík.

Ale ja neviem rozprávať trpasličinou.

Akože by nie, keď sa už so mnou zhováraš.

Skutočne?

Tak čo som povedal teraz? Zambotibumba.

Myslíš tú hviezdu obývanú päťnohými a dvojhľavými klokanmi hovoriacimi po švédsky s horehronským prízvukom? Ja ti fakt rozumiem.

Tak. Kam to letíme?

Za tamtie dvere.

Tie sú ale zamknuté.

Obletíme to popod okná ordinačky - popri strome cez vetračku - priamo dnu.

10. STRANA VYŇATÁ!

Keby niečo zapískaj.

Počkaj.

Niekoho si počul?

Nie.

Tak idem.

Počkaj.

Prišiel niekto?

Nie.

Tak čo potom?

My trpaslíci nevieme písať, len cikať do jazierka.

Vždy som sa čudoval ako dlho a s akou intenzitou dokážete celé dni cikať.

To dokážeme, ale písať nie.

Už musím ísť. Počkaj ma tu, ale neodleť mi, lebo potom sa nebudem mať ako dostať späť a keď budem neskoro v posteli, tak mám po výletoch.

Na mňa sa môžeš spoľahnúť.

OBRAZ:0002

Zajtra ráno mi pôjdeš kúpiť dohán do stánku k ujovi Gregorovi.

A nezabudni sa slušne pozdraviť.

Peniaze ti nechám na stole.

Prečo nemaľuješ tam, mama?

Takto je to lepšie.

Prečo?

Tam to nie je vhodné.

Tu sú krajšie kvety než tam.

No vidíš. Preto.

Podnikáš výpravy poza chrbát starej mamy?

Máme tichú dohodu. Keď je doma, tak je to trinásť krát trinásť komnata. Keď doma nie je, je to odtajený ostrov objavov.

Len tam nič nepokaz a všetko vráť tam kde si to zobral, lebo inak bude po dohode.

Dýchal som rýchlo a nahlas a vedel som, že ma tam pristihnú, vedel som, že sa dopúšťam hriechu, no nedbal som, vstrebával som tie zakázané molekuly tajomstva. Pochopil som však, že to nebolo tajomstvo, ale nebodaj umenie, osobitý svet vo svete, zároveň svet na kvadrát, svet medzi hviezdami a v jednej izbe, odrazu nevelkej, náramne civilnej, takmer súkromnej, iba akoby zľahka poznačenej robotou, hrou a túžbou. Bol som rozhodnutý dopáchať svoj hriech až do konca.

Ktosi je za dverami.

Peter, chod' otvorit'

Ahoj.

Ahoj.

Prišiel som sa s tebou trochu pohrať.

Fajn. Ibaže je už trochu neskoro.

Viem, ale skôr som nemohol.

Neviem, čo povedia naši.

Tak sa ich opýtaj. Ja počkám.

Prišiel Gašparko.

Kto?

Gašparko.

Ach tak. A čo chce?

Pohrať sa so mnou.

Prečo prišiel tak neskoro?

Neviem. Hádám sa hral s inými deťmi. Detí je veľa.

Alebo možno vystupoval na nejakom predstavení.

Nie. To nie je taký Gašparko.

Aký?

Čo vystupuje. Toto je iný.

Tak sa potom opýtaj mamy.

Mama, prišiel Gašparko.

A čo chce?

Nič. Prišiel len tak, pohrať sa.

O tomto čase? Povedz mu, aby prišiel zajtra.

Možno zajtra nebude voľný.

Tak či onak, o tomto čase sa nechodí na návštevy.

Máš prísť zajtra. Vraj je už neskoro.

Škoda, tak som sa tešil, že sa poihráme.

Chápeš. Dospelí.

Vlastne som to čakal. A nemohol by som ísť k tebe bez dovolenia? Trochu ma už totiž oziaba.

Počkaj. Ešte raz sa spýtam. Oci, musí ísť dnu, on totiž nemá kde spať.

Tak to si ho potom buseš musieť odmyslieť.

Ako to – odmyslieť?

Ako vravím. Vymyslel si si ho, tak si ho zasa odmysli.

Ale ja som si ho vôbec nevymyslel. Stojí tamto predo dvermi a čaká. Pod' sa naňho pozrieť.

To nie je možné.

Ale on tam naozaj stojí!

Tak to je potom dačo úplne iné. Ak tam naozaj stojí, tak sa choď spýtať mamy.

Tak dosť! Ide sa spať. Poviem mu sama, aby prišiel zajtra, že upečiem koláč.

On nechce koláč. On chce mňa. Gašparko už zajtra možno vôbec nebude.

Prečo by nebol?

Gašparko nie je každý deň. On nie je ujo Gregor zo stánku na cigaretle.

Ale bude, neboj sa.

Je to beznádejné. Nedovolia.

Vidíš, nikde ma nechcú, nikde.

A ktože je tento čel'adník?

Gašparko.

Vitaj! A prečo stojíte tuvon? Chodte dnu, prechladnete.

Nechcú dovoliť. Vraj je už neskoro, vraj musím ísť spať.

Na Gašparka nikdy nie je neskoro.

Nemáme sa kam podieť.

Prečo nejdete k babke? Babka je skoro hluchá, tú ani najmenej nebudte vyrušovať.

Smieme?

Gašparko môže všetko. Ty to nevieš?

Mama, ideme s Gašparkom do izby k babke. Strýko Alfonz povedal, že môžeme.

Ty ma jednako nepočúvaš!

Žiadny strýko Alfonz neexistuje, Peter.

Prečo si také vymýšľaš...

Okamžite si strýka Alfonza odmysli. Ale už aj!

Vyliezol som na strom. Pozeral do okien ateliéru. Bola noc. Takmer ráno. Vyliezol som na strom ako malý fagan. Celú záhradu som mal ako na dlani. Zajtrajškom sa mal môj život zmeniť. Ako veľmi, to som netušil ani v najhorších snách. Nielenže nám nezrušili maturity, ale ešte aj obloha bola tichá ako pred búrkou.

OBRAZ: 0003

Nedá sa mi dýchať, Ferdinand.

Pulz máš v poriadku.

Nedokážem sa zhlboka nadýchnuť. Kde je Peter? Zostal tam sám...

Peter je v Prahe, Karola. Zabudla si? Na štúdiách.

Zabudla.

To nič. Len si zabudla. To nič.

Ako tu ja budem? Okná sú tak blízko.

Otvorím ich?

Neotváraj! Nechcem aby sa otvárali. Nikdy. Nič nechcem vidieť, tam dolu je to strašné. A ten krik. Bože. Ten krik. Nechcem to počuť. Prečo tak kričia? Zatvor, počuješ?! Zatvor tie okná!

Sú zatvorené.

Zatvor ich, Ferdinand. Nechcem už nič počuť! Ani jedno slovo.

Zatvoril som.

Nič som z domu nezobrala. Všetko zostalo tam.

Onedlho sa vrátíme. Uvidíš. Bude tak ako bolo predtým.

Kam berú všetkých tých ľudí, kam ich berú? A nás prečo nie? Povedz, prečo? Chcú aby sme sa nato pozerali. Aby sme to všetko videli. To chcú? Zhodia na nás bombu z lietadla. To urobia. Môžu to urobiť? Ostatných odvedú do bezpečia a nás tu pochovajú. Ani nie doma, ale tu.

Mesto je plné gestapákov, Karola. Nič sem nezhodia. Nemáš sa čoho báť. Pán Bethelheim je silný muž, čo povieš? To on sa za nás zaručil. Inak by sme aj my museli ta...

Okná musíme pozastierať, Ferdinand. Nechcem vidieť von. Alebo ich zatri farbou. Nemôžem zafarbiť okná, Karola.

Karmínovou alebo okrovou farbou. Zatri ich, prosím.

Pán Bethelheim nebude nadšený, keď zamaľujeme okná.

Nezamaľujeme. Akoby sme aj. Farby zostali v ateliéri. Nič tam nebude, keď sa vrátíme. Určite snoria po byte a zhŕňajú veci do vriec. Všetko nám poberú. Nenechajú tam nič. Musíme tu okná pozastierať, Ferdinand. Okná. Zrkadlá. Dvere. My nebudeme vidieť von a oni zasa dnu. Rozumieš? Všetko pozastierame. Ako doma. V ateliéri. Rozumieš? Stratíme sa im. Celkom sa im stratíme. Ľakám ťa. Neboj sa o mňa. Ľakám ťa, však? To bude dobré, keď tu budeme takto spolu.

Tie okná musíme nechať nateraz tak ako sú. Zajtra sa spýtam pána Bethelheima a uvidíme.

Dobre, Ferdinand. Zajtra sa spýtaš. Ja sa von, zavtedy, nebudem pozeráť.

Kam ideš, Karola.

Výťah búchal. Nepočul si? Vieš ako divne búcha, keď sa na ňom niekto vozí hore dolu. Možno prišiel Peter. Hľadá nás. Isto zablúdil. Idem mu naproti.

Karola, Peter je v Prahe. Zabudla si?

Možno nás prišiel pozrieť. Idem mu naproti, aby neblúdil.

Hlásim, že zo dňa 18 - 19 júna 1942 počas priebehu služby nasledujúce udalosti sa vyskytli: Dňa 18. júna 1942 o 17.45 hodine Krulišová telefonične vyrozumela policajnú stráž, že na Potočku pod číslo domu 8 v Porgesove palote leží pod výťahom jedná neznáma ženská osoba bez vedomí. Na tvár miesta bol vyslaný Michal Mikula policajný strážnik, ktorý zistil, že je to manželka Dr. Karvaša obyvateľa z Banskej Bystrici. Karvašová pravdepodobne sebevražedným úmyslom skočila niektorého poschodia pričom utrpela pri páde niekoľko zlomenín na nohách zlomenie rebra a tržnu ranu na hlave. Karvašová bola dopravená do štátnej nemocnici v Banskej Bystrici. Stav Karvašovej je vážny. Príčinu sebevraždy nepodarilo sa zistiť, nakoľko Karvašová je ešte stále bez vedomia.

Dňa 18 júna v odpoľudňajších hodinách službu konajúca policajná stráž za pomoci žandárstva predviedla na žandársku stanicu 21 židovských osôb. Od 20 hodiny do 4 hodiny ranej službu konajúca policajná stráž na základe nariadenia okresného úradu samostatne strážila židov v židovskej škole. Dňa 19 júna 1942 ráno o 5 hodine židia boli na stanicu odvedení a nákladným vlakom smerom na Diviaky do koncentračného tábora dopravení. Hlavný policajný strážmajster Ján Klátik. Na Stráž!

OBRAZ:0004

Odchádzaš?

Dnes je 26. októbra 1944.

Odchádzaš. Šla by som s tebou. Aj na kraj sveta. Len aby sme boli spolu.

Karola, nesmieš sa namáhať.

Čo by to bolo za námahu.

Mama, zajtra-pozajtra Bystrica padne. Odchádzame s vysielacom do hôr.

Počkáme ťa tu. Tu nás nájdeš. Tak ako dnes.

Stáli sme tam proti sebe medzi dverami pustého bytu a dokola bolo ticho ako v prázdnej štôlni hlboko pod zemou, v ktorej sa každú chvíľu môže vznášať plyn, a mama náhle ku mne pokročila a tuho ma objala, odrazu drobná a po prvý raz hľadajúca útechu u mňa. V tom okamihu objatia – ako som už vtedy mohol vedieť, čo značí objat si posledný raz syna? – uvedomil som si, že ju už nikdy neuvidím a že si odteraz po dlhé roky už iba sám sebe budem domovom.

OBRAZ:0005

Čata z nadzbrojníkom Horom prišla z Považskej Bystice 29.12.1944. Stav pohotovostného oddielu Hlinkovej gardy Banská Bystrica je teraz 184 mužov. Včera urobili razie v kine, dnes prehliadajú všetky byty v jednej časti mesta, kontrolujú osoby na uliciach a v hostincoch a na programe sú kontroly cudzích osôb v jednotlivých obciach okresu. Čata nadzbrojníka Horu od zajtra nastúpi na päťdňovú akciu Sicherheitsdienst, Obersturmführer Deffner.

Akcia sa presúva, veliteľ Košovský.

Muži sú pripravení. Nie je dôvod.

Čas zostáva, mení sa konečná stanica. Tankový zákop v Kremničke je plný a nepriateľov našej myšlienky je v meste veľa. Zem je zamrznutá, výkopové práce idú väzňom pomalšie ako sme očakávali.

Kde je miesto vášho určenia, Obersturmführer Deffner?

Smer Brezno. Štyridsať minút jazdy.

Nemecká?

Vápenná pec. Vyhodná lokalita, výhodná pozícia, žiadne pozostatky, veliteľ. Vydajte rozkaz! Zajtra ráno opustí mesto prvý konvoj s väzňami.

Strieľať budú tí najlepší z našej gardy, Obersturmführer Deffner, za to ručím. Knapek, Blahut, Čadek, Rojko, Tresa, Valient, Potrok, Šuchter, Kalivoda, Žlerik, Chudovský a Bunta.

Prečítajte im príkaz mlčanlivosti a dajte im to podpísať.

SS Obersturmführer Deffner ma dnes poučil o tom, že o akcii proti Židom a nepriateľom Slovenského štátu a národa, ktorá sa konala v spolupráci so Sicherheitspolizei

a Siherheidsdient zo stanovišťa Bánská Bystrica v čase od 4. do 11. januára 1945 v priestore obce Nemecká a v ktorej som bol nasadený pri strážnych úlohách, nesmiem s nikým hovoriť. Bol som upozornený, že tento príkaz mlčanlivosti treba dodržiavať aj voči kamarátom, predstaveným a Nemcom. Bol som ďalej poučený, že následky nedodržiavania tohto príkazu ponesiem sám. Táto listina mi bola preložená do slovenského jazyka, porozumel som jej a zaväzujem sa svojim podpisom dodržiavať ju.

Doviezli sme ich tam a vyložili do snehu. Bolo tam aspoň po členky snehu.

Všetko nám museli odovzdať. Retiazky, prstene, šperky. Jeden mal pri sebe dokonca fotoaparát.

Bola tam jedna pekná mladá židovka, tak som zakričal, aby sa všetci vyzliekli do hola. Také mala cicky, ale také. A zima bola, že sa celá triasla. Keby som vedel, že takúto majú, tak by som každú noc strážil vo väznici.

Nemáš čo pozerať na mladé židovky. Je to špina. Chamrad'. Naše sú ti málo?

Však čo? Previedol som ju po mostíku k peci a strelil. Je tam toho, jedna židovka. Čo tam vecí pozostávalo po nich. Bazala skúšal čižmi. Valient sveter. Rojko baranicu. Potrok kožený kabát. Vieš aký kabát, mal som chuť zastreliť aj Potroka, taký to bol dobrý kabát.

Vytrhol som matke decko, revalo ako besné, schytil som ho za ruky a nohy a napoly roztrhol.

Potom čo?

Čo by bolo. Šmaril som ho do pece.

Na matku som ani nestihol vystreliť. Skočila za deckom a zhorela, sprostá židovka. Takto sa zabiť.

Počas pôsobenia v Rázstockej doline sme stihli popraviť 400 osôb, Obersturmführer Deffner.

Z toho 205 židov. Stopy sme dôkladne zahladili. Vapenná pec je vyčistená. Jej obsah sme vysypali do Hrona.

Som s vašou prácou spokojný. A nielen ja, veliteľ Košovský. Doporučili vám odmenu 600 slovenských korún.

Čo navrhujete spraviť so zápsmi o popravených osobách?

O akých popravených to hovoríte, herr Košovský?

Obersturmführer Deffner, nerozumiem.

Neviem o žiadnych popravených, túto vec sme už predsa uzavreli. Väzňov sme vypočuli, vyšetrovali a k 9.1.1945 prepustili.

Prepustili?

Prepustili. Ich ďalší osud nás nezujíma. Alebo vás áno, herr Košovský?

Vypočuli, vyšetrili a prepustili. Rozumiem, Obersturmführer Deffner.

Posledných k 9. januáru, nezabudnite napísať.

Rozumiem, vykonám. Odchádzate?

Dostal som pokyn premiestniť sa s Einsatzkommandom z Banskej Bystrice.

Kam?

Nemám povinnosť oboznamovať vás s mojimi úlohami. Vezmite si svoje peniaze, Košovský a opustite stanovisko! Naša spolupráca sa nateraz skončila.

Áké sú vaše ďalšie rozkazy, Obersturmführer Deffner pre náš oddiel?

Hláste sa v bodove 5. roty pohotovostného oddielu Hlinkovej gardy k nadzbrojníkovi Nemsilovi. On vás oboznámi s novými úlohami.

Rozkaz, Obersturmführer Deffner! Na stráž!

IV.

OBRAZ:0001

Súdruh Súdruh.

Súdružka.

Češť práci.

Češť.

Čo to dnes máme?

Chleba s vajíčkcom.

Na deň som sa pýtal.

Dvanásteho decembra.

Telefón nezvonil?

Som tu od pol siedmej a nezvonil.

Od pol siedmej? To som ťa musel vidieť prichádzať. Ja som tu už od šiestej.

Od šiestej?

Kontroloval som spisy, tam, v kumbále.

Čerstvé?

Domáca výroba.

Noviny, som myslela.

Dnešné.

Češť práci, Súdruh.

Čo píšu?

Úroveň zabezpečovania prepravných potrieb národného hospodárstva je veľmi kolísavá, nestabilizovaná. Prejavujú sa výkyvy v plnení prepravných potrieb v jednotlivých rokoch, keď napríklad v roku 1984 boli prepravné požiadavky zabezpečované vcelku plynule. Plynule prebiehala i preprava hromadných substrátov, najmä pevných palív a požiadavky uhoľných revírov sa plne pokrývali a tak boli dosiahnuté najvyššie výkony v histórii československej dopravy.

A hokej čo, ako skončil?

Z dvanástich zápasov domáci deväťkrát vyhrali.

A hostia, Súdruh Súdruh?

Len osemkrát, Súdružka.

Môžem zodvihnúť ten telefón?

Ešte tri minúty.

Dnes mám toľko roboty, od rána som sa nezastavila, deti do školy zaniest, Súdružka riaditeľka ma upozornila, že môj syn nemá hudobný sluch, že nezaspieva ani jeden tón správne, potom do potravín chlieb dať zapísať na sviatky, zapísala som osem, neviem či som dosť zapísala, čo poviete, a na pošte korešpondenčné lístky nakúpiť, čo tam bolo ľudí, akoby sme sa dohodli, ani neviem do čoho sa skôr pustiť, so synom treba cvičiť aby vyspieval stupnicu, tam zase uštrikovať pulóver mužovi na hladko obratko.

Ďalšia veľká rezerva je ukrytá v znižovaní prepravnej náročnosti nášho národného hospodárstva, kde doteraz sú dosahované len čiastkové výsledky. Riešenie v prvom rade spočíva v odstraňovaní protismerných prepráv, nepotrebných, zbytočných a ťažko vysvetliteľných prepráv, ktoré preťažuje náš dopravný systém.

Potrebuje moderné riešenia. Kde by sme boli, keby sme do fabriek nedali neónové svetlá.

Desaťminútovka skončila. Do práce.

Nože, Súdruh, aký je dnešný plán? Zapisuješ, Súdružka?

Áno, Súdruh Súdruh.

Ako môžete vidieť na tomto grafikone nákladnej vlakovej vnútroštátnej prepravy, náš vlak, naložený dvestoosemdesiatimideviatimi tonami uhlia, čo vôbec nie je málo na jeden vlak, vyrazil pred siedmymi dňami zo severočeského uhoľného revíru Most a práve v týchto sekundách, tri, dva, jeden, nula, by mal doraziť do Zvolena, kde ho vypraví do stanice v Banskej Bystrici ako inak k našim skladom, v ktorých uhlie naši vyškolení skladníci preberú, zaevidujú, zapíšu a celý vlak aj s jeho dvestoosemdesiatimideviatimi tonami otočia späť do Zvolena, odkiaľ poputuje do okresu Žiar nad Hronom a dvestoosemdesiatdeväť ton uhlia bude postupne prerozdelených v Žarnovici, v Novej Bani, v Tekovskej Breznici a v Hronskom Beňadiku, presné odhady hovoria, že posledná vykládka sa uskutoční o necelé dva týždne - od teraz.

Po železničnej trati vybudujeme celosvetový mier. Tak to má byť, Súdruh.

Koľko bude mať ten náš vlak vagónov?

Presne päťdesiat, Súdružka.

Náš vlak skončí s päťdesiatimi prázdnyimi vagónmi kdesi v Hronskom Beňadiku.

To samozrejme nie, Súdružka, on s tými päťdesiatimi vagónmi neskončí v Hronskom Beňadiku, ale pôjde naspäť do severočeského revíru uhľia v Moste. Za Beňadikom sa kompetencie nášho Stredoslovenského uhoľného podniku končia a čo do vagónov naložia západoslováci je mimo nášho grafikonu.

Zapisuješ, Súdružka?

Zapisujem.

A to prečo zapisuješ, to nie je na zapisovanie. Okamžite ten zápis zlikviduj, Súdružka.

Stredoslovenské uhoľné sklady Banská Bystrica, Súdružka pri aparáte. Máme rannú poradu, hovor Marienka moja, dušinka, ale rýchlo, no nehovor, no nehovor, a to teraz, no tak to budem bežať, no a koľko je tam ľudí dušinka moja, tri kilá, tri kilá si si zobrala, no toto, no česť moja, česť...

Ešteže som to zdvihla, nemusela som, ale zdvihla som, keby som nezdvihla to by bola katastrofa, všetci by mali mandarínky len my nie. Marienke musím zajtra zaniestť bonboniéru.

Ja by som jej vypísal ďalšiu žiadanku na uhlie, Súdružka.

Ale sú krásne, čo poviete?

Originál brazílske. Priamo zo Spainu.

Brazílske, Súdruh Súdruh? Hádam vydržia do nového roka. Deťom dám dnes len jednu, nech vidia ako vyzerajú.

To je plánovanie. Dopraviť tropické ovocie v dobrom stave na druhý kontinet. To musí byť prepracovaný grafikon.

Čo to vravíš, Súdruh?

Mandarinky nie sú uhlie.

Rad pred zelovocom mal čosi cez päťdesiat metrov, stále bolo s kým slovko prehodiť.

Taký krásny deň. Ráno prídete do práce a už je po obede. Ako ten čas letí.

Česť.

Česť práci.

Česť práci, čo tu chcete, osoba?

Sem sa nechodí len tak pre nič za nič, tu sa pracuje na národnom hospodárstve.

Uhlie? Uhlie chcete?

Čierne, hnedé alebo aké chcete?

Máte žiadanku?

Nemáte?

Bez žiadanky to nejde.

Vypíšte si žiadanku a čakajte.

Uhlie aj tak teraz žiadne nemáme.

Počujete, nemáme.

Keď Súdružka povedala, že nemáme, tak nemáme, darmo pozeráte.

Hluchá ste? A či čo?

Ani ako doviezť vám ho nemáme, keby sme ho i mali.

Guma na tatrovke praskla.

Pred týždňom.

Keby len jedna. Ale všetky popraskali.

Zajtra prídite. Uvidíme čo sa dá.

Prišla som sa spýtať, že prečo zmizli z priečelia budovy portréty Tiziana a Rafaela, povieť mi?

Tam boli nejaké portréty, Súdruh Súdruh?

Na tejto budove?

Kto tam bol?

Tizian s Rafaelom. Neviete o tom nič?

Výzdobu na prvého mája robí Súdružka, Súdruh Súdruh.

Kde sú tie portréty, Súdružka.

No ja neviem.

Tak si spomeň!

Raz nám zapožičiavali proti podpisu Josiffa Vissarionoviča Vladímira Iliča Stalina a Lenina, ale sme ich pred stanoveným termínom vrátili národnému výboru späť, srali nám na ne holuby, Súdruh Súdruh.

A očistila si ich, Súdružka.

Nie.

Teraz reveš, Súdružka, teraz, vtedy si mala revať, keď holuby srali na našich vašich.

Tak viete alebo neviete kde sú Tizian s Rafaelom a kedy ich dajú spať?

Národný výbor určite pochopí, že za ideologicky podvratné osoby žiadny Súduh Súduh zodpovednosť nenesie. Keby som vedel, že na našich vašich, s prepáčením, serú holuby a že sa strácajú ich portréty na ktovie aké konšpiračné účely, okamžite by som to bol ohlásil a následne upovedomil podvratný živel o následkoch z páchania takejto činnosti. Ale chcem vás ubezpečiť, že tých našich vašich Súduhov nájdeme, aj keby sme mali celú budovu prevrátiť hore nohami. Osobne budem informovať o výsledkoch pátrania na národnom výbore.

Ja vám vôbec nerozumiem, ale že vôbec nie.

Češť práci!

Češť.

A ty, Súdužka, zajtra ráno budeš stáť so Súduhom Tizianom a Súduhom Rafaelom pred národným výborom aj keby si ich mala dať na vlastné trovy nanovo vymalovať, lebo inak vám to naši vaši do konca života nezabudnú a naši vaši majú veľmi dobrú pamäť si nemyslíte. A ty, Súduh, zistíš o tých dvoch stratených Súduhoch všetko čo len budeš môcť, nech nabudúce nevyzerám ako idiot.

Vykonám, Súduh Súduh. Mohla si jej aspoň jednu mandarínku ponúknuť, Súdužka, ty vôbec nevieš ako si získať našich vašich na svoju stranu.

Nenapadlo ma.

Nie, Súdužka. Teba naši vaši ani za tú mandarínku nestoja, taká je pravda.

Češť práci, Súduh Súduhovič! Počas pracovnej doby sa nič závažné nestalo. Práce prebiehajú v súlade s našim vašim päťročným národnohospodárskym plánom nášho vášho krajského podniku.

Súduh Súduhovič.

Vidím, že robíš za dvoch, Súdužka. Súduh Súduhovič. Áno, Súdužka Súdužka. Áno. Som. Neskoro večer. Teraz nemôžem. Cesta bola v poriadku. Češť.

Medzimesto?

Ministerstvo, Súduh Súduh, sa s tebou od rána snaží telefonicky spojiť. Vieš, Súduh Súduh, prečo naši vaši Súduhovia zo spriatelенých spolkových krajín vymysleli telefón? Aby si ho zdvíhal, keď zvoní, Súduh Súduh. Zvoní. Zodvihnem. Zvoní. Zodvihnem. Takto. Jednoduché, však? Zvoní. Zodvihnem. Ministerstvo? Práci češť, Súduh Súduh pri aparáte, aký problém, stredoslovenský, stredoeurópsky, stredosvetový. Vyriešime to. Češť. Mal by si sa hanbiť, Súduh Súduh.

Ministerstvo už vie o súduhovi Tizianovi a súduhovi Rafaelovi? Stalo sa to nedopatrením a sám som sa o tom dozvedel len dnes, ale Súdužka okamžite vykoná nápravu.

Čo to tu pletieš?! Stredoslovenský kraj našej vašej socialistickej republiky plače, Súduh Súduh. Plače a aj vy by ste mali plakať. A veru aj budete. Dodávky uhlia viaznu v celom kraji. Všetky národnohospodárske zásoby hnedého a čierneho uhlia určené pre tento kraj sú kdesi na koľajiskách našej vašej vlasti. Vysvetlíš mi, Súduh Súduh, ako je možné že vlak z Mosta do Rimavskej Soboty je na trati štyridsaťšesť dní?

Ukáž názorne na grafikone, Súduh, prepravnú situáciu Súduhovi Súduhovičovi.

Tak toto je grafikon.

Ja viem, súdruh, čo je grafikon.

23. STRANA VYŇATÁ!

Práci česť, Súdružka.

Česť práci, Súdruh.

V.

V roku 1990 získava Štátna galéria z iniciatívy vtedajšieho Mestského národného výboru budovu do trvalého vlastníctva.

Otvorenie stálej expozície Dominika Skuteckého je jednou z najvýznamnejších akcií Štátnej galérie v Banskej Bystrici v tomto roku. V rodinnom dome maliara bude 45 olejomalieb vrátane známeho Trhu v Banskej Bystrici, donedávna vystaveného v Slovenskej národnej galérii v Bratislave. Dielo Dominika Skuteckého v takomto rozsahu predstavia verejnosti po prvý raz.

Stála expozícia diel slávneho slovenského maliara je zavŕšením dlhoročného úsilia Štátnej galérie a kultúrnej obce v Banskej Bystrici. Prispel k tomu aj Mestský úrad, ktorý v roku 1991 predal dom galérii za symbolickú cenu 600 tisíc korún. Prostriedky na jeho rekonštrukciu vo výške 2,6 milióna korún poskytlo Ministerstvo kultúry SR - uviedla riaditeľka Štátnej galérie v Banskej Bystrici Alena Vrbanová. Dom Dominika Skuteckého je tretím výstavným priestorom Štátnej galérie v Banskej Bystrici a expozíciu v ňom otvorila 18. februára tohoto roku.

Po prípravnom období v minulom roku bola Štátna galéria v Banskej Bystrici vyňatá z pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a od 1. 1. 2007 začlenená do zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja pod novým názvom Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici.

Od autobusovej stanice prejdete podchodom k námestiu Slobody popri Dome kultúry až prídete k Poriu, tam zabočíte vľavo a na pravej strane za železnou bráničkou...

Rok 2003. Počet návštevníkov stálej expozície 948. Z toho neplatiacich 35.

Z námesta SNP musíte prejsť k námestiu Štefana Moyzesa a na križovatke ulíc Skuteckého a Hornej pôjdete vpravo, po ľavej strane za železnou bráničkou je budova s obnoveným sgrafitom Tiziana a Rafaela na priečelí.

Rok 2004. 1071 návštevníkov. Z toho neplatiacich 121.

Reliéfy Tiziana a Rafaela.

Nápis Ars et Amor – Labor et Gloria.

A uprostred nika s alegorickou sochou maliarstva.

Expozícia je otvorená denne okrem pondelka.

Od deviatej do sedemnástej.

Rok 2005. 1580 návštevníkov. Z toho neplatiacich 28.

Chodník k vchodovým dverám zhruba päťdesiat metrov. Na ľavo vybetónované parkovisko, na pravo záhrada.

Na dome tabuľa.

Tento dom postavil roku 1896 Dominik Skutecký významný slovenský maliar ktorý tu žil a pracoval až do svojej smrti 13. III. 1921.

Pri vchodových dverách ďalšia.

V tomto dome sa narodil spisovateľ a dramatik Peter Karvaš 25.4.1920 – 28. 11. 1999 Mesto Banská Bystrica 2000.

Za vchodovými dvermi vstupná hala.

Chodba.

Chodbička.

Zakúpíte vstupenky.

Rok 2006. 1117 návštevníkov. Z toho neplatiacich 175.

Na prízemí v dvoch miestnostiach prvá časť expozície s originál Karvašovým stolom, stoličkou a knižnicou.

Schody na poschodie.

Na poschodí ďalšie dve miestnosti expozície.

Z poschodia zídete rovnakými schodmi ako ste prišli.

Východ už poznáte.

Rok 2007. 1382 návštevníkov. Neplatiacich 295.

VI.

Od umenia k sláve cez lásku a prácu. Je dobré, že sa všetko to umenie, tá práca a sláva prinavrátili späť. Po tých nespočetných nepriazňach osudu, je dobré, že je to späť. Nemôžeme si dovoliť zabúdať na tie vznešené odkazy a posolstvá našich veľkých umelcov. Je to naša povinnosť. Chodte tam. Chodte sa tam pozrieť, je to prítomné. Takmer na dotyk. Celé to umenie, životy, stromy... len je potrebné vnímať to všetkými zmyslami a byť otvorený. Absolútne otvorený. Pozrite sa na ten dom, na tú záhradu, je to tam. Skutočne.

Kam idete?

Dolu. Do šatne.

To kam beriete?

Už je koniec musíme to vrátiť späť.

Koniec?

Všetko más svoj začiatok a koniec.

Ale teraz, keď sa nám to tak prepojilo. Divadlo v galérii a haléria v divadle.

My sme to dakedy chceli prepojiť. Také plány boli.

Prepojiť duchovne priestor tohto divadla a galérie.

Volali sme to sen na tri etapy. Prvá etapa evakuačná. To keď sme sa sem sťahovali z kolárovej, teda táto skúšobňa.

Druhá etapa divadelná, kedy sa mala vytvoriť divadelná sála pre tristo ľudí.

A tretia, tak to sa mal postaviť dolu v záhrade amfiteáter.

No a naše divadlo je už osem rokov v evakuačnej etape.

To bude dobré. Nebojte sa. Napíšeme spolu projekt. Projekt na umelecký produkt. Umelecký produkt bude mať výstižný názov. Umelecký produkt bude mať medzinárodné presahy a jeho súčasťou budú pridružené vzdelávacie aktivity. Samozrejme, všetky aktivity budú interaktívne. Ak umelecký produkt nebude interaktívny, tak na umelecký produkt môžeme rovno zabudnúť. To bude dobré. Nebojte sa. Určíme si vhodné cieľové skupiny, stanovíme ciele a zámery, časový harmonogram projektu prispôbíme človekodňom projektového tímu zostaveného z interných zamestnancov a prispôbíme ho aj veľkosti výsledného produktu. Rozpočet vytvoríme formou viaczdrojového financovania. To bude dobré. Nebojte sa. Zadefinujeme merateľné výstupy, pripravíme medializáciu, zostavíme tím externých spolupracovníkov, oslovíme zahraničných partnerov a autora odporúčacieho posudku. Plán komunikácie a maticu zodpovednosti vypracujeme na základe skúseností z úspešnej realizácie predošlých projektov a nastavíme plán kvality. Umelecký produkt bude možné ponúkať stanoveným cieľovým skupinám päť mesiacov po schválení dotácie na umelecký produkt grantovou komisiou. Umelecká hodnota produktu bude vypočítaná, v prípade hostovania mimo domácej scény, pomocou vzorca dvojbodka dohodnutá cena produktu plus doprava v zátvorke počet kilometrov deleno 100 krát 6,7 litra krát 1,16 Eur koniec zátvorky. V prípade prezentácie umeleckého produktu na domácej scéne sa jeho umelecká hodnota samozrejme zníži o cetočné náklady. Úspešnosť umeleckého produktu bude merateľná počtom repríz, počtom návštevníkov, počtom mediálnych výstupov, počtom participujúcich reklamných partnerov a sumarizáciou finančných prostriedkov získaných zo vstupného. Nenapíšeme len jeden, ale hneď šesť projektov na umelecké produkty, nech nám priamou úmerou rastie aj naša umelecká úroveň v rámci celej sezóny.

© **Michal Ditte**